

FÉNYÍRDA

Schwanner Endre
színházában

Fisli Éva

Schwanner Endre fotográfiai életművét, több más történelmi értékű tárgy és dokumentum mellett 2011-ben adományozta a Magyar Nemzeti Múzeumnak. A Budapesten, 1928. március 20-án született, Balogh Rudolf-díjas fotóművész munkássága kiterjedt a fényképezés szinte teljes területére. Szakírói és oktatói tevékenysége a hatvanas években bontakozott ki. 1959-ben alapító tagja volt az Aesculap Fotóklubnak, 1966-ban a Studio Nadar alkotócsoportnak. A Magyar Fotóművészek Szövetségének 1967-ben lett tagja; 1970-től csaknem két évtizedig a Felvételi Bizottságban, 1982-86 között, majd 1997-től újra a Szövetség Etikai Bizottságá-

ban dolgozott. 1974-től 1991-ig az Újságíró Iskolán fotótechnikai-elméletet tanított. 1973-ban megkapta a Nemzetközi Fotóművész Szövetség AFIAP címét. Gera Mihály 1998-ban így kezdte róla szerkesztett kötetét: „Schwanner Endre arról ismert szakmai körökben, hogy amit a fotográfia műszaki kérdéseiről tudni érdemes, azt ő naprakészen tudja.”

Schwanner Endre fényképeiből Magyarországon legutoljára 2001-ben rendeztek kiállítást. Jelen összeállításunk válogatás a 2015. május 14-én Sárospatakon nyíló „Színház az egész...” tárlat anyagából, mely idén ősszel érkezik meg Budapestre, ahol a fővárosi közönség is részese lehet a fotós kivételes színházának.

A tárlaton nagy számban szerepelnek majd a budapesti Madách Színházban készített felvételek. Ezekből adunk most közre néhányat, előrebocsátva, hogy a színházi fényképezés gyakorlatában döntő változások zajlottak az elmúlt öt évtized során, akár a dokumentáció és prezentáció módjáról, akár a fotográfus munkakörülményeiről és szerepfelfogásáról, illetve a színházi nyelv és a fotó viszonyáról van szó. A szaksajtónak dolgozó fényképészekkel ellentétben Schwanner lassú tekintete már a hetvenes években képes volt egyetlen előadást egy éven át végigkísérni, míg végül a fotós létrehozta a maga képsorát. Schwanner képeivel nem egyszerűen ritka színházi pillanatokot rögzít, hanem hosszú ideig formálódó képsoraival új minőséget hoz létre. ●

Pota Irén és Haumann Péter a Hamlet egy jelenetében (1977)

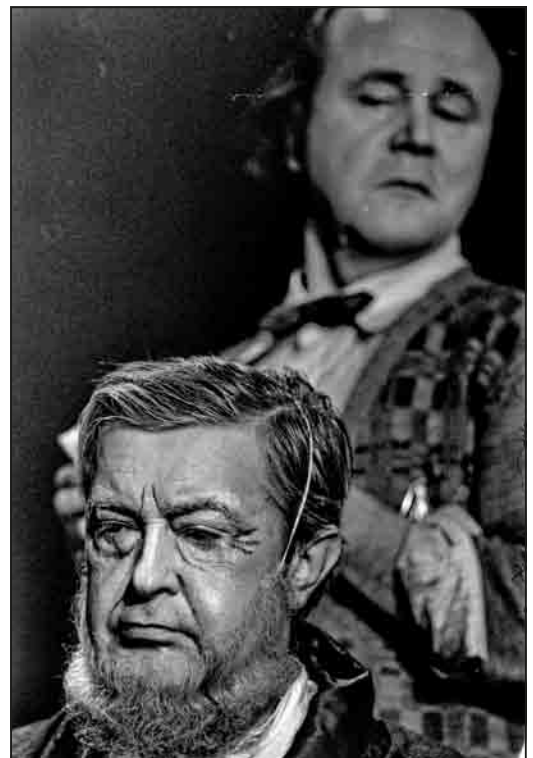
Ádám Ottó a Három nővér rendezésekor (1979)

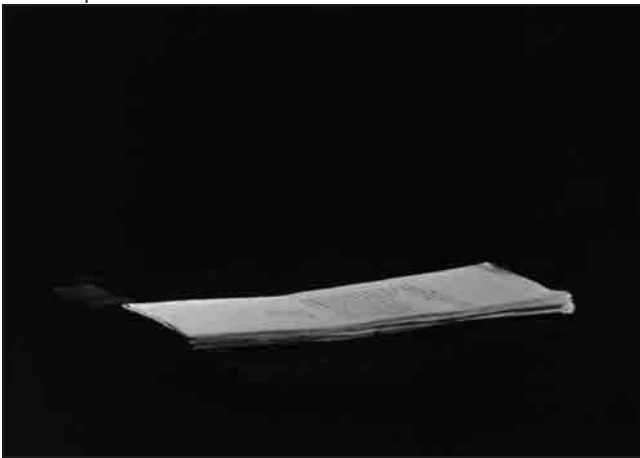

A figyelem irányai

„csak akkor jut eszembe fényképezni, ha az előadás vagy a művész (esetleg mindkettő) jelent valamit a számomra, azonban sohasem a külső jelek a döntőek...”

(Schwanner Endre)

Haumann Péter és Mensáros László
Ronald Harwood Az öltöztető című darabjában (1980)

Lassú tekintet

„Rögtön az első előadások egyikét láttam. Azt végighallgatva, azt mondtam és mondom most már mindörökre, hogy ... életem legnagyobb színházi élménye volt.” [...] „Egy évig csináltam a felvételeket. Tudniillik az elvem az, hogy még a színházi fotózáskor sem csinállok beállított felvételeket. Nagyjából tudom, mit akarok, és várom a megfelelő pillanatot. Inkább menjen el húsz kép, de a huszonegyedik sikerüljön.”

(Schwanner Endre)

Képsor Mensáros Lászlónak az Egyetemi Színpadon bemutatott, XX. század című előadójéről (1967)

Színpadképek

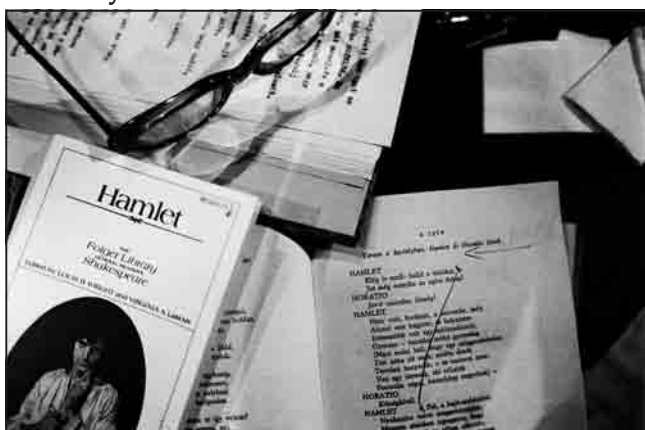

Tolnay Klári és Mensáros László a Késői találkozás című darabban (1978)

Haumann Péter, Székelyi József és Huszti Péter A bolond című előadásban (1984)

Próbafolyamat

Ádám Ott asztala a Hamlet rendezésekor (1977)

Hamlet-olvasópróba a magasból (1977)

A fotós helye a színházban – fent és lent, kint és bent

Képek a Hamlet próbájáról (1977)

*„...képpel sem tudok arról beszélni,
amiről nincsen véleményem.”
(Schwanner Endre)*

Tükrözések

Mensáros László és Bálint András Gyurkovics Tibor Az Isten nem szerencsejátékos című darabjának jeleneteiben (1976)

Mensáros László és Bálint András az öltözőben, a tükörben a fotós, Schwanner Endre (1976)

Schwanner Endre 1928-ban született, gyermekkorát a pesti Baross utcában töltötte, a bencéseknel érettségizett 1946-ban. Textiltechnikusnak készült, katonaként rádiótechnikával foglalkozott, később fotósként a motorsport fényképezésében szerezte a szakmai rutint, majd évekig mezőgazdasági kutatóintézetek számára fotózott.

Az 1960-as évektől komolyzenei hangversenyek, hazai és híres külföldi előadóművészek, tánc- és színházi előadások, illetve próbafolyamatok, azaz a színházi művek születése is témája a fényképeinek. Rendkívül igényes kidolgozása, technikailag tökéletes felvételeit több kiállítás mutatta be, így a dzsessz mestereinek, Mensáros László színművész és barát arcának, kezének kifejező pillanatait, fotós kollégák megragadó portréit őrzi emlékezetünk.

Schwanner szenvedéllyel fotografált, csak azt, és úgy, amit és ahogy szeretett. Közben a fotográfia új útjait is kereste a társaival a Nadar Stúdióban, rendszeresen publikált a régi Fotó és a Fotóművészet hasábjain. 1968 óta csaknem száz szakmai cikke jelent meg.

A fotótechnika mesteréről van szó, akitől a múlt század utolsó negyedében fényképészgenerációk tanulhattak. Ahogy azonban 1999-ben írták

róla: „*Ez az egyszemélyes tudományos-művészeti intézmény... teljesen és elvitathatatlanul kétszemélyes.*” Miközben ugyanis Schwanner Endre a fotográfianak, felesége, Ágnes neki szentelte életét. Kettejük életművének, családi gyűjteményeinek darabjai kerültek 2011-ben a Nemzeti Múzeumba. Nekik hála nemcsak a fotótörténet 20. századi műhelyeinek, képző-, zene- és színházművészeti életének forrásértékű felvételei, kutatható könyvek és albumok, ritkaságszámba menő fotótechnikai eszközök, hanem a Tisza-családdal való kapcsolatból származó iratok, dokumentumok is kerültek a Nemzeti Múzeumhoz.

A Múzeum több tára is részesült tehát e gazdag életút során felhalmozódott értékekből. Így az Éremtár gyűjteményébe került a két világháború közötti Magyarország egy sajátos, nemzetközi következményekkel járó eseményének emléke: egy hamis frank, melyből ma csupán két másik példány ismeretes a világon. A harmadik a Schwanner Endre által nekünk ajándékozott darab, melynek hitelességére, illetve eredetére nézve különös jelentőségű, hogy Rakovszky Iván, egykori belügyminiszter környezetéből való.

2011-ben Schwanner Endre Balogh Rudolf-díjas fotóművész, a fényképezés technikai-műszaki

vonatkozásai elismerten egyik legjobb hazai szakértője, a szerzői jogokkal együtt a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta életművét, mintegy százezer negatívot, valamint több száz pozitív nagyítást és számos fotótechnikai eszközt. Az André Kertész Retrospektív kísérőkiállításának, a Kertész-képeknek a molinóján már az ő felvétele szerepelt az év őszén, és neki köszönhető az is, hogy a korábbi Kertész-látogatásokról és tárlatokról is mutathattunk be felvételeket a Nemzeti Múzeum időszakos tárlatán.

A nagyon is kézzel fogható, Múzeumnak adományozott értékes műtárgyak mellett nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy Schwanner Endrének hála egy olyan negatívskenner is gazdagítja immár a Fényképtár gyűjteményét, aminek köszönhetően a muzeológusok sokkal gyorsabban haladhatnak a negatívok feldolgozásával és kiállításaink előkészítésével, mint korábban. Nem lehet nem észrevenni ebben az egyszerű tényben a jelképesességet; azt tudniillik, hogy Schwanner Endre saját életútja a magyar fotótörténet része, nem csupán egyéni pálya, hanem más pályák előmozdítója is.

(Elhangzott a Magyar Nemzeti Múzeumban a Széchényi-emlékérem átadása alkalmából, 2014. november 25-én)